

Informatīvais ziņojums

„Par finanšu stabilitātes nodevas ietekmi, tai skaitā nodevas apmēru”

Informatīvo ziņojumu sagatavoja: D.Avotiņa, I.Tiesnieks (Finanšu ministrijas Nodokļu analīzes departaments). Ziņojuma sagatavošanu vadīja I.Šņucins (Finanšu ministrijas Nodokļu analīzes departaments).

Informatīvā ziņojuma sagatavošanā līdzdarbojās un komentārus sniedza: Finanšu ministrijas Finanšu tirgus politikas departaments, kā arī Finanšu un kapitāla tirgus komisijas eksperti.

Atbilstoši Ministru kabineta 2011.gada 15.novembra protokollēmuma (prot. Nr.67, 59.§) „Par valsts budžetā īstenojamo fiskālo konsolidāciju” 5.punktā dotajam uzdevumam Finanšu ministrija ir sagatavojusi ziņojumu par finanšu stabilitātes nodevas ietekmi, tai skaitā nodevas apmēru.

Informatīvajā ziņojumā ir apkopotas krīzes izmaksas ekonomikai, apskatīti iespējamie instrumenti finanšu sektora stabilitātes veicināšanai, analizēta finanšu stabilitātes nodevas ietekme uz finanšu sektoru un ekonomiku kopumā, apkopota citu valstu pieredze, analizēti nodevas objekti un informācija par banku sektora veiktajiem obligātajiem maksājumiem valsts budžetā, kā arī izvērtēta iespēja izveidot Finanšu stabilitātes fondu.

1. Finanšu stabilitātes nodeva

Pamatojoties uz Ministru kabineta 2010.gada 19.novembra sēdes protokola Nr.65 2.§ par 2011.gada valsts budžetā īstenojamiem fiskālās konsolidācijas pasākumiem 32.7.punktu, tika izstrādāts finanšu stabilitātes nodevas likums. Nodevas mērķis ir stiprināt finanšu sistēmu kopumā, lai nepieciešamības gadījumā finansētu pasākumus, kas mazinās grūtībās nonākušo kredītiestāžu negatīvo ietekmi uz citiem finanšu tirgus dalībniekiem, kā arī vismaz daļēji kompensētu valsts budžeta līdzekļus, kas novirzīti situācijas stabilizēšanas pasākumiem finanšu sektorā. 2011.gada 15.decembrī Saeima pieņēma grozījumus Finanšu stabilitātes nodevas likumā, kas paredzēja no 2012.gada 1.janvāra dubultot nodevas likmi no 0.036% uz 0.072% no nodevas objekta.

Latvijas Komerčbanku asociācija Latvijas Republikas ministru prezidentam un finanšu ministram adresētajā 2010.gada 22.novembra vēstulē Nr.4.3.-289/286 norādīja, ka nodevas ieviešana negatīvi ietekmēs kredītiestāžu kredītešanas iespējas, kā arī palielinās kredītprocentu likmi.

Pastāvošais regulējums ir analizēts no divu galveno aspektu viedokļa – vai un kā atgūt finanšu sektoram šīs krīzes ietvaros sniegto valsts atbalstu un kā izveidot mehānismu reaģēšanai uz nākotnes finanšu krīzēm. Ņemot vērā finanšu pakalpojumu mobilitāti globālajā ekonomikā, pasākumiem, kas uzliek jaunas izmaksas finanšu sektoram, ir jābūt savstarpēji saskaņotiem ar esošajiem nacionālajiem un kolektīvā līmenī plānotajiem maksājumiem.

Šobrīd valdību prioritātes no neatliekamajiem pasākumiem krīzes seku likvidēšanai pārfokusējas uz profilaktiskiem ilgtermiņa pasākumiem ar mērķi izveidot sistēmu, kas nodrošinātu finanšu sektora spēju segt nākotnē iespējamā atbalsta izmaksas, kā arī samazinātu līdzīgas krīzes iestāšanās varbūtību un ietekmes smagumu.¹

1.1. Nodevas objekta struktūra

Finanšu stabilitātes nodevai ir regulējošs raksturs, kas ar minimāliem līdzekļiem veicina līdzsvaru starp sabiedriskajām un privātajām interesēm, palielinot augstāka riska darījumu cenu, tādējādi mazinot finanšu sektora motivāciju tos uzņemties un mazinot iespējamus negatīvos blakusefektus tautsaimniecībai. Finanšu stabilitātes nodevas likuma 4.pants nosaka nodevas objektus – kredītiestādes saistību kopsumma taksācijas perioda beigās mīnus noguldījumi, kas pakļauti noguldījumu garantiju shēmai, hipotekārās ķīlu zīmes un pašu kapitāla subordinētais kapitāls. Pēc būtības nodevas objekts ir, piemēram, īstermiņa aizņēmumi starpvalstu tirgos.

Vienlaicīgi jāatzīmē, ka nodevas objekts tik noteikts par pamatu ņemot saistību kopsummu taksācijas perioda beigās, nevis darījumus taksācijas periodā, tādējādi, ja kredītiestādei ir nodevas objekta saistības, kas tiek nokārtotas pirms taksācijas perioda beigām, neiestājas pienākums veikt nodevas maksājumu. Šādā situācijā nodeva tikai daļēji sasniedz mērķi ierobežot nesamērīga riska darījumus finanšu tirgū, vienlaicīgi radot stimulu kredītiestādēm pirms taksācijas perioda beigām nokārtot apliekamās saistības, tos finansējot no, piemēram, papildu īstermiņa pirmssvētku noguldījumiem, kas nav nodevas objekts. Jāatzīst, ka līdz šim praksē nav

---

¹ *Starptautiskais valūtas fonds, 2010.gada jūnijs, „Godīgs un būtisks finanšu sektora ieguldījums – gala ziņojums G-20 valstīm” („A fair and substantial contribution by the financial sector, final report for the G-20”)*

novērota situācija, kredītiestāde, lai neiestātos pienākums veikt nodevas maksājumu, nodevas objekta saistības nokārto pirms taksācijas perioda beigām.

Jāatzīmē, ka krīzes ietekmē banku zaudējumi 2009. un 2010. gadā ir līdzvērtīgi peļņai kopš 2002. gada. Lai izvairītos no līdzīgiem satricinājumiem nākotnē, varētu būt lietderīgi pielietot stabilitāti veicinošu instrumentu finanšu sektorā, kas mazinātu finanšu krīzes varbūtību nākotnē un radītu finanšu resursu buferi iespējamās krīzes ietekmes kompensēšanai. Finanšu stabilitātes nodeva banku sektoram 2011. gadā izmaksāja 2,4 miljonus latu, kas ir 0,2% no banku sektora 1,31 miljardu latu zaudējumiem 2009., 2010. un 2011. gadā, jeb 1,2% no 2011. gada banku, kas gadu noslēdza pozitīvi, peļņas.

1.2. Administrēšanas izmaksas

2011. gads bija pirmais gads finanšu stabilitātes nodevas administrēšanā, un tā laikā FKTK ir konstatējusi galvenos rīcības virzienus, lai optimāli un efektīvi veiktu FSN administrēšanu. 2011. gadā FKTK ir nodarbojusies ar nodokļu maksātāju konsultēšanu, FSN iekasēšanas kontroli un sagatavojusi formātu deklarācijas iesniegšanai elektroniskā veidā, kas savukārt optimizē deklarāciju analizēšanas un pārbaudes iespējas.

2012. gadā FKTK plāno veikt nodevas maksātāju pārbaudes klātienē, lai gūtu pārlicību par nodevas pareizu piemērošanu, it īpaši jautājumā par nodevas objekta noteikšanu.

Finanšu stabilitātes nodevas administrēšanā FKTK izmanto šādus resursus – informācijas sistēmas un informāciju tehnoloģijas; cilvēkresursus nodevas uzskaitē un iekasēšanas kontrolei, kā arī administrēšanas procedūras pilnveidošanai; konsultēšanai par FSN deklarācijas aizpildīšanas kārtību, skaidrojot nodevas objekta komponentes. FKTK pilnveido informācijas sistēmas, lai nodrošinātu FSN deklarācijas elektroniskā pārskata veidošanā; ar FSN administrēšanu saistīto cilvēkresursu nodrošināšanas ar darbam nepieciešamo darba telpu, darba vietu un citām darba izpildei nepieciešamajām biroja precēm un materiāliem.

FKTK ir novērtējusi finanšu stabilitātes nodevas administrēšanas izmaksas 2012. gadam šādā apmērā:

Funkcija	Cilvēkdienas gadā	Cilvēkdienas izmaksas, Ls	Izmaksas kopā, Ls
Uzskaitē, iekasēšanas kontrole un konsultēšana par deklarācijas aizpildīšanu (grāmatvedība).	32	149	4 768
Ar finanšu stabilitātes nodevas administrēšanu saistīto normatīvu, metodisko materiālu izstrāde, saskaņošana un konsultēšana par piemērošanu.	146	149	21 754
Pārbaužu veikšana	252	149	37 548
Informācijas sistēmu un informācijas tehnoloģiju uzturēšana	8	149	1 192
Kopā	438	149	65 262

Pieņemot lēmumu par FSN fonda izveidošanu, paredzams administrēšanas izmaksu palielinājums saistībā ar fonda līdzekļu ieguldījumu politikas veidošanu un īstenošanu, kā arī finanšu pārskatu sagatavošanu un tā audita nodrošināšanu.

FSN fonda administrēšanai gadā papildus nepieciešami šādi resursi:

Funkcija	Cilvēkdienas gadā	Cilvēkdienas izmaksas 2012. gadā, Ls	Izmaksas kopā, Ls
Ieguldījumu politikas veidošana un īstenošana	28	149	4 172
Audits (ārpakalpojums)	X	X	1 000
Kopā	28	X	5 172

Vienlaicīgi jānorāda, ka esošā modeļa ietvaros nodevas administrēšana tiek nodrošināta FKTK struktūras un kapacitātes ietvaros, nodevas uzskaitē un pārskatu saņemšana ir integrēta informācijas sistēmās un informācijas tehnoloģijās, tādējādi Finanšu stabilitātes fonda izveidošanai papildus nepieciešamo resursu novērtējums ir aptuvenš.

2. Situācijas apraksts

2.1. Finanšu stabilitātes nodevas pamatojums – krīzes novēršanas izmaksu kompensēšana valdībai

Pēc Starptautiskā Valūtas fonda (turpmāk SVF) datiem G-20 valstīm ekonomiskās krīzes fiskālās izmaksas sastādīja vidēji 4 – 6% no IKP. Dažām valstīm fiskālās izmaksas bija salīdzinoši nelielas, savukārt citviet 2009.gada beigās neatgūtās izmaksas bija visnotaļ augstas – Apvienotajā Karalistē 6,1 % no IKP, Vācijā 4,8 % no IKP un Amerikas Savienotajās valstīs 3,6%. Atgūtas vidēji tika 2,8% no IKP. Atbalsts tika sniegts gan kā kredītu garantijas, gan kā aktīvu uzpirkšana un garantiju shēmas, gan finanšu resursu injekcijas likviditātes nodrošināšanai. Pieskaitot arī ekonomiskās krīzes netiešo ietekmi, G-20 valstīm izmaksas krīzes periodā svārstījās ap 25% no IKP. SVF prognozē, ka, lai 2015.gadā atgūtos no krīzes radītajām sekām, paredzams valdības parādu pieaugums vidēji par 40 procentu punktiem, salīdzinot ar pirmskrīzes periodu 2008.gadā. Starptautiskā finanšu krīze atklāja trūkumus esošajā finanšu institūciju tiesiskajā regulējumā un ierobežotās iespējas koriģēt finanšu krīzes ietekmi. Gan Eiropas Savienības, gan atsevišķu dalībvalstu līmenī tika veikti vairāki pasākumi bezprecedenta apjomā, sniedzot valsts atbalstu grūtībās nonākušām finanšu institūcijām, ar mērķi stiprināt atsevišķu dalībvalstu un Eiropas Savienības finanšu stabilitāti. Uz 2010.gada oktobri Eiropas Komisija bija apstiprinājusi valsts atbalsta pasākumus 4,6 triljonu eiro apmērā, no kuriem vairāk kā 2 triljoni eiro tika izmantoti 2008. un 2009.gadā.²

Latvijā kopš 2008.gada novembra kopējais atbalsta apmērs akciju sabiedrības „Parex banka” restrukturizācijai sasniedz ap 1,2 miljardiem latu. Valsts atbalsts tika sniegts gan likviditātes nodrošināšanai Valsts kases noguldījumu veidā, galvojumu veidā, kā arī ieguldījuma veidā bankas kapitālā. Saskaņā ar Latvijas Komerčbanku Asociācijas sniegto informāciju arī privātais sektors līdzdarbojās krīzes pārvarēšanā, banku kapitālā ieguldot aptuveni 1 miljardu latu, kā arī nodrošinot pietiekami augstus banku sektora likviditātes rādītājus.

² Starptautiskais valūtas fonds, 2010.gada jūnijs, „Godīgs un būtisks finanšu sektora ieguldījums – gala ziņojums G-20 valstīm” („A fair and substantial contribution by the financial sector, final report for the G-20”)

1.tabula. Valsts atbalsts (atlikumi) Parex un Citadele 2008-2012 (tūkst. latu)

Datums	Valsts atbalsts (finansējums) PAREX	Valsts atbalsts (finansējums) CITADELE	Valsts garantijas PAREX	Valsts garantijas CITADELE	Valsts atbalsts (finansējums) KOPĀ	Valsts atbalsts (finansējums + garantijas) KOPĀ
31.12.2008	673,91				673,91	673,91
18.03.2009	837,30		381,27		837,30	1218,57
22.05.2009	837,30		381,27		837,30	1218,57
31.12.2009	772,93		381,27		772,93	1154,20
31.08.2010	603,19	265,59	163,40		868,78	1032,18
31.12.2010	612,89	253,46	163,40		866,35	1029,75
31.12.2011	634,19	155,21		17,57	789,40	806,97
15.02.2012	629,10	122,46		17,57	751,56	769,13

Dati: Finanšu ministrija

Kā atspoguļots 1.tabulā, daļa valsts atbalsta ir atgūta un turpinās darbs pie atlikušo Parex bankas aktīvu izstrādes valsts atbalsta vēl neatgūtās daļas atgūšanai. Savukārt jautājums par Citadeles bankai sniegtā atbalsta atgūšanu ir jāskata vienlaicīgi ar Citadeles bankas atsavināšanu privātajam investoram.

2011.gada novembrī Finanšu un kapitāla tirgus komisija (turpmāk –FKTK) konstatēja, ka akciju sabiedrībai „Latvijas Krājbanka” ir iestājusies noguldījumu nepieejamība un garantēto atlīdzību summa, kas izmaksājama no Noguldījumu garantiju fonda (turpmāk – NGF), pēc sākotnējiem datiem sastādīja 344,9 miljonus latu. Atbilstoši FKTK sniegtajai informācijai uz 2011.gada 22.novembri NGF bija uzkrāti 150,0 miljoni latu, tātad uzkrāto līdzekļu apjoms nebija pietiekams garantēto atlīdzību izmaksāšanai pilnā apmērā akciju sabiedrības „Latvijas Krājbanka” noguldītājiem. Atbilstoši Noguldījumu garantiju likuma 15.panta pirmās daļas noteikumiem gadījumā, ja NGF nepietiek līdzekļu garantētās atlīdzības izmaksu veikšanai, FKTK nekavējoties informē par to Finanšu ministriju, kas veic nepieciešamās darbības, lai trūkstošos līdzekļus piešķirtu no valsts budžeta, ievērojot Likumā par budžetu un finanšu vadību noteikto kārtību. Lai nodrošinātu trūkstošos līdzekļus, NFG tika izsniegts aizdevums 185.58 miljonu latu apmērā ar atmaksas termiņu līdz 15 gadiem.

Kopš 2008.gada novembra banku sektors no valsts ir saņēmis atbalstu 1,2 miljardu latu apmērā. Lai novērstu krīzes iespējamo negatīvo ietekmi uz finanšu sektoru un tautsaimniecību kopumā, valsts no savas puses nekavējoties ir veikusi vairākus neatliekamus pasākumus banku sektorā, kas bija būtiski finanšu sistēmas stabilitātes nodrošināšanai ilgtermiņā. No šiem pasākumiem, kas sekmēja finanšu sektora darbību ar minimāliem satricinājumiem, tiešu labumu primāri guva finanšu sektors, tādā veidā izvairoties no neparedzamiem satricinājumiem finanšu tirgū, kas visticamāk būtu radījuši ievērojami lielākus zaudējumus.

2.2. Teorētiski iespējamie risinājumi

Lai atgūtu sniegtā finanšu atbalsta izmaksas, vairākas valstis ir uzsākušas iniciatīvas, ieviešot jaunas nodevas finanšu sektoram vai papildu nodokli no finanšu sektora prēmijām un piemaksām, vai atsevišķiem finanšu darījumiem.

Kā viens no iespējamajiem risinājumiem tiek apskatīts krīzes seku novēršanas izmaksu proporcionāls sadalījums starp tirgus dalībniekiem, par pamatu ņemot iepriekšējo gadu auditētās bilances rādītājus. Šīs pieejas galvenā problēma ir, ka ne visi pirms krīzes tirgus dalībnieki turpina darbību arī pēckrīzes periodā, tādējādi izjaucot proporcionālītātes pieeju.

SVF piedāvā divu veidu risinājumu, kā nodrošināt finanšu sektora iesaisti ekonomiskās krīzes seku likvidēšanā:

Finanšu stabilitātes nodevas (FSN) pamatā ir maksājumi, kas segtu nākotnē iespējamās fiskālās izmaksas finanšu sektora atbalstam. Nodeva var tikt ieskaitīta kopējā valsts budžetā vai arī uzkrāta atsevišķā fondā. FSN maksā visas finanšu institūcijas sākotnēji pēc vienas noteiktas likmes, kas vēlāk var tikt pielāgota, lai atbilstu atsevišķu institūciju sistemātiskajiem riskiem, kas saistīti ar institūcijas lielumu, ietekmi tirgū un aizvietojamību. Izvēlētajiem kritērijiem ir elastīgi jāreaģē uz situācijas izmaiņām laikā.

Lielbritānija, reaģējot uz SVF izteikto priekšlikumu izveidot atsevišķu Finanšu stabilitātes fondu, norāda, ka apdrošinot riskantākos darījumus, ar tiem saistītie riski tiktu dalīti starp darījuma veicējiem un Finanšu stabilitātes fondu, tādējādi mazinot iniciatīvu atteikties no šādiem darījumiem un tādēļ izvēlas FSN ieņēmums ieskaitīt valsts budžetā.

Finansiālo aktivitāšu nodoklis (Financial Activity Tax – FAT) piemērojams banku bruto peļņai un ieskaitāms valsts budžetā.

Augstāk minētās pieejas tiek kritizētas, jo neviena no tām nenodrošina sistēmisko risku, kas izraisīja 2008.gada ekonomisko krīzi, novēršanu pilnībā, nedz arī kompensē krīzes reālās izmaksas, ieskaitot netiešās izmaksas bezdarba sociālās sekas un ražošanas samazinājumu.

Finansiālo darījumu nodoklis (FTT) ir identificēts kā viens no iespējamajiem risinājumiem krīzes izmaksu atgūšanai. Jāatzīmē, ka FTT ir paredzēts ne tikai, lai atgūtu krīzes seku likvidēšanas izmaksas, bet arī kā ilglaicīgs pasākums krīžu profilaksei nākotnē. Vienlaicīgi jānorāda risks, ka FTT var radīt iniciatīvu finanšu darījumus pārcelt uz citām valstīm, kurās netiek piemērots šāds maksājums, tādējādi sekmējot finanšu resursu aizplūšanu no valsts.

Publiskās debatēs ir izskanējis arī mazāk populārs priekšlikums krīzes seku likvidēšanas izmaksu atgūšanai – ierobežot iespējas finanšu institūcijām krīzes perioda zaudējumus pārnest uz nākamajiem taksācijas periodiem. Kā galvenie šīs pieejas trūkumi jāmin nenoteiktība, nosakot krīzes sākuma un beigu datumus, kā arī iespējamās papildu izmaksas finanšu institūcijām pēckrīzes periodā, nodrošinot kapitāla pieejamību tautsaimniecībai.

2.3. Tendences pasaulē (IMF, EC, UK)

Eiropas Savienības Ekonomisko un finanšu jautājumu Padome secinājusi, ka ir jācenšas noteikt globālu pieeju jaunu risinājumu ieviešanā finanšu institūciju aplīkšanā ar nodokļiem, kā rezultātā Eiropas Komisija nāca klajā ar priekšlikumu paketi, kuras mērķis ir veicināt patērētāju aizsardzību un uzticēšanos finanšu pakalpojumiem.

Priekšlikumu paketē ietverts direktīvas projekts par finanšu darījumu nodokļa (*Financial Transaction Tax*) kopēju sistēmu, lai apgrūtinātu tādu darījumu veikšanu, kas neveicina finanšu tirgu sabalansētu darbību, tādā veidā mazinot krīžu iespējamību nākotnē. Eiropas Komisijas ir izteikusi arī priekšlikumu arī pilnībā grozīt direktīvu 94/19/EK par noguldījumu garantiju sistēmām (turpmāk – NGS), kura kopš 1994.gada paredz, ka visās dalībvalstīs ir bankas noguldītāju drošības sistēma. Priekšlikums aptver visas kredītiestādes un visas noguldītāju garantiju sistēmas bez izņēmumiem, kā arī precizē noguldījumu definīciju. Visas noguldījumu garantiju sistēmas turpmāk būs pakļautas uzraudzībai, un arī šajā sfērā būs jāveic regulāri stresa testi. Lai mazinātu slogu uz nodokļu maksātājiem, krīzes seku novēršanas izmaksas finansējot no valsts budžeta līdzekļiem, kā arī vadoties no pieņēmuma, ka labumu no

finanšu situācijas stabilizēšanas gūs gan grūtībās nonākusī kredītiestāde, tās īpašnieki un klienti, kā arī pārējie tirgus dalībnieki, dažas no dalībvalstīm finanšu krīzes laikā banku glābšanai vai restrukturizācijas pasākumu finansēšanai izmantoja noguldījumu garantiju fondā uzkrātos līdzekļus. Vairākas dalībvalstis uzstāja, ka šī iespēja ir jā saglabā arī jaunajā, pārskatītajā NGS direktīvā. Šobrīd direktīvas projektā ir dalībvalstīm ir paredzētas izvēles iespējas NGF esošos līdzekļus izmantot ne tikai garantēto atlīdzību izmaksai, bet arī preventīviem līdzekļiem banku glābšanai, bankas restrukturizācijas procesa vai kredītportfeļa nodošanas finansēšanai. Direktīvas projekts paredz pārņemšanu nacionālajos tiesību aktos tā, lai direktīvas normas stātos spēkā 18 mēnešu laikā pēc publicēšanas.

Atkarībā no NGS direktīvas projekta virzības, kā arī Eiropas Komisijas priekšlikuma par prasībām vienotam kredītiestāžu un ieguldījumu sabiedrību atvērto finanšu krīžu risināšanas ietvaram Eiropas Savienībā, Latvijai var rasties nepieciešamība tuvākajos gados pārvērtēt arī finanšu stabilitātes nodevas līdzšinējo piemērošanas un izlietošanas kārtību ES iniciatīvu kontekstā.

ASV ir ierosinājusi Finanšu krīzes atbildības (*Financial Crisis Responsibility - FCR*) nodevu, lai atgūtu krīzes ietekmes mazināšanas izmaksas. Šie maksājumi jāveic bankām, apdrošināšanas sabiedrībām un citām noguldījumu sabiedrībām, kam pieder aktīvi virs 50 miljardiem dolāru. Ikgadējā nodeva sākotnēji paredzēta 0,15% apmērā no kopējām saistībām izņemot noguldījumus Federālo noguldījumu apdrošināšanas sabiedrībā un apdrošināšanas polišu rezerves. Paredzamie ieņēmumi no FCR ir 90 – 117 miljardi dolāru 10 – 12 gadu periodā. Šī nodeva būs spēkā līdz Nedrošo aktīvu atvieglošanas programmas (*Troubled Asset Relief Program – TARP*) izmaksas tiks atgūtas pilnībā. Priekšlikums ir iesniegts tiesiskai izvērtēšanai, kā pēdējais piedāvājums tiek vērtēta pieeja balstīties uz aktīvu risku novērtējumu, izņemot akciju vērtību (*equity capital*) un apdrošinātās saistības kā bāzi.

Lielbritānija un Francija ir ieviesušas pagaidu nodokli prēmijām un piemaksām. „Banku izmaksu nodoklis”, kas bija spēkā Lielbritānijā līdz 2010.gada 5.aprīlim, paredzēja 50% maksājumus no visiem prēmiju maksājumiem, kas pārsniedz 25 000 mārciņu. Francijā 2009.gada taksācijas periodam piemērotā shēma arī iekasēja 50% no prēmijām un piemaksām virs aptuveni tāda pat sliekšņa, iekasējot aptuveni 360 miljonus eiro. Atšķirībā no ASV pieejas, šīs shēmas neparedz atgūt kādu noteiktu summu valsts budžetā.

Zviedrija bija viena no pirmajām valstīm, kas nāca klajā ar piedāvājumu ieviest banku un citu kredītiestāžu stabilitātes nodevu. Nodevas ieņēmumus stabilitātes fondā administrē Nacionālo parādu ofiss (*National Debt Office*). Valdība plāno nodevu saglabāt vismaz 15 gadus, līdz uzkrājumi fondā sasniegs 2,5% no IKP, kas ir aptuveni novērtētās kopējās banku sektora krīzes izmaksas ekonomikai. Nodeva ir 0,018% no kredītiestādes auditētās bilances saistībām, izņemot akciju vērtību (*equity capital*) un īstermiņa parādsaistības. Fondā ieskaitītas arī Zviedrijas valdībai piederošās krīzes laikā iegādātās 10% Nordea bankas akcijas, kuras labvēlīgā tirgus situācijā tiks pārdotas. Šobrīd fonda vērtība ir aptuveni 1% no IKP. Zviedrijas valdība plāno dubultot nodevu 2011.gadā līdz 0,036%, kā arī pārskatīt nodevas piemērošanas kritērijus, lai ietvertu riska svērtu pieeju – uzņēmumi ar riskantākiem aktīviem bilancē maksātu vairāk. Zviedrija ir mācījusies no 1990.gadu banku krīzes pieredzes, kad, ieviešot finanšu darījumu nodokli, daļa darījumu tika pārcelti uz Londonu, kur bija pievilcīgāks nodokļu režīms.

Jāatzīst, ka saskaņā ar KPMG veikto analīzi³ iepriekš aprakstītajām banku sektora nodevām ir iespējams nodokļu dubultās uzlikšanas risks.

³ KPMG, 2010.gada septembris, „Ieteiktās banku nodevas – salīdzinājums starp jurisdikcijām”, Šveice

3. Finanšu sektora darbības rezultāti Latvijā

2011.gadā ekonomiskā situācija Latvijā turpināja uzlaboties. Saskaņā ar Ekonomikas ministrijas datiem IKP pieauga par 5,5% un bezdarba līmenis samazinājās līdz 15,4%. Pozitīvā tendence atspoguļojās arī banku sektora darbības rādītājos.

Augstā līmenī ir saglabājies banku sektora kapitāla pietiekamības rādītājs⁴ un 2011.gada decembra beigās tas sasniedza 17,4% (minimālā kapitāla prasība – 8%), savukārt 1.līmeņa pašu kapitāla rādītājs⁵ bija 14,2%.

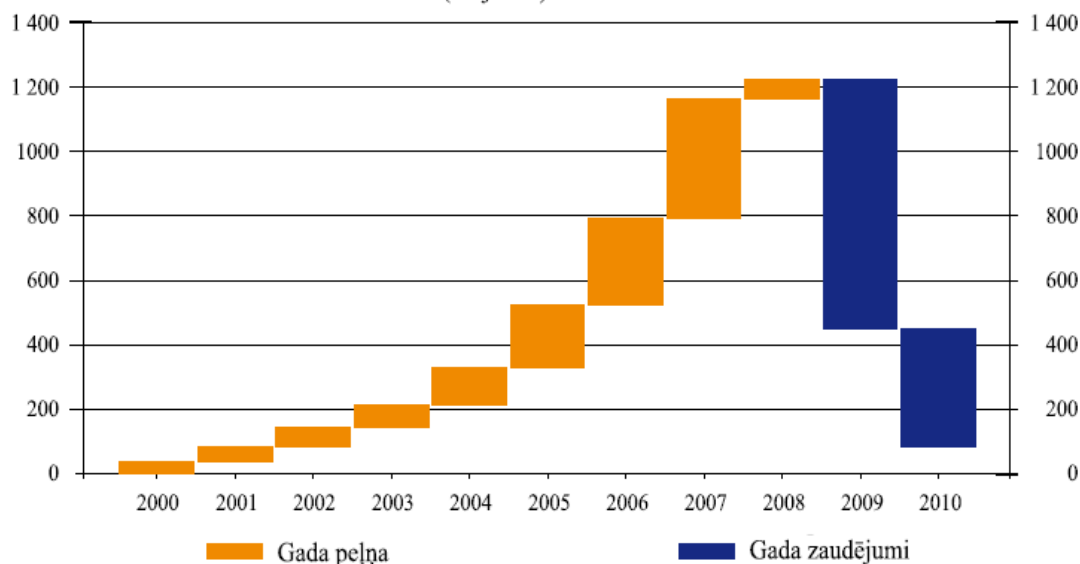
Atjaunojoties banku pelnītspējai vairākas bankas izmantojušas iespēju stiprināt kapitāla bāzi, tajā iekļaujot kārtējā darbības gada (starposma) auditēto peļņu. Mazinoties kreditēšanas tempiem, turpina sarukt riska svērto aktīvu apmērs.

Kopš 2011.gada sākuma kapitālu palielinājušas divpadsmit bankas kopumā par 139,4 miljoniem latu (t.sk. privātie akcionāri gandrīz par 100 miljoniem latu) un banku sektora apmaksātais pamatkapitāls decembra beigās bija 1 977,4 miljoni latu.

AS "Latvijas Krājbanka" gada nogalē gūtie zaudējumi būtiski ietekmēja banku sektora darbības rezultātu un 2011.gadu banku sektors kopumā noslēdza ar zaudējumiem 179 miljonu latu apmērā, tomēr tie bija uz pusi mazāki nekā 2010.gadā. Neiekļaujot AS "Latvijas Krājbanka" un AS "Parex banka" gūtos zaudējumus, banku sektors kopumā 2011.gadā darbojās ar peļņu 97 miljonu latu apmērā, t.sk. ar peļņu gadu noslēdza 11 Latvijas bankas un piecas ārvalstu banku filiāles kopā nopelnot 197,5 miljonus latu (tirgus daļa kopējos banku sektora aktīvos – 73%).

BANKU GADA PEĻŅA VAI ZAUDĒJUMI

(milj. latu)

Dati: Latvijas Banka

Banku sektora gūtā peļņa pirms uzkrājumiem un nodokļiem 2011.gadā sasniedza 238 miljonus latu jeb par 66% vairāk nekā iepriekšējā gadā. Tīrie procentu ienākumi šogad, t.i. pirmo reizi kopš 2008.gada, atkal palielinājās (par 27%) (sarūkot kredītportfelim, banku sektora gūtie procentu ienākumi, lai arī lēnākā tempā, tomēr

⁴ AS "Parex banka" un AS "Latvijas Krājbanka" dati salīdzināšanas nolūkos nav iekļauti.

⁵ 1.līmeņa pašu kapitālā iekļauj tikai augstākās kvalitātes kapitāla elementus: apmaksāto akciju kapitālu un rezerves, kā arī iepriekšējo gadu nesadalīto peļņu.

turpināja mazināties, savukārt krītoties par piesaistītajiem līdzekļiem maksātajām procentu likmēm, mazinājās kopējie banku sektora procentu izdevumi).

Kreditēšanas aktivitātēm saglabājoties zemā līmenī, banku rīcībā esošo finanšu resursu apmērs ievērojami palielinājās un būtiski auga banku sektora likvīdo aktīvu apmērs. Banku sektora likviditātes rādītājs ir palielinājies un decembra beigās tas bija 63,9%.

Samazinoties ārvalstu banku finansējumam, 2011.gada 4.ceturksnī turpināja pieaugt nebanku noguldījumu nozīme Latvijas banku finansējuma struktūrā. Ārvalstu banku meitas bankām un filiālēm finansējuma apmērs no mātes bankām 2011.gada 4.ceturkšņa laikā samazinājies par 7,2% jeb 360 miljoniem latu, kamēr pārējā banku sektorā no bankām piesaistītais finansējums ceturkšņa laikā pieaudzis par 9,3% jeb 43,5 miljoniem latu.

Kopš gada sākuma banku sektora kredītportfelis kopumā sarucis par 8,1% jeb gandrīz 1,2 miljardiem latu, sasniedzot 13,2 miljardus latu decembra beigās, ko galvenokārt ietekmēja tas, ka banku sektorā no jauna izsniegto kredītu apmēri joprojām ir mazāki par klientu atmaksāto un banku norakstīto kredītu apmēriem.

Banku sektorā 2011.gada laikā no jauna izsniegti 146 tūkstoši kredītu par kopējo summu 1,5 miljardi latu (t.sk. 664 miljoni latu – Latvijas nefinanšu uzņēmumu attīstībai, 87 miljoni latu – Latvijas finanšu uzņēmumiem, 168,5 miljoni latu – rezidentu mājsaimniecībām, savukārt 621 miljoni latu – nerezidentiem). Visaktīvāk bankas kreditējušas tādas nozares kā vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība, transports un uzglabāšana, lauksaimniecība un apstrādes rūpniecība.

Banku kredītportfeļa kvalitāte pakāpeniski uzlabojas, ko galvenokārt noteica gan straujāka banku bilanču "attīrīšana" no sliktajiem kredītiem (kredītu norakstīšana), gan arī aktīvāka banku iesaistīšanās nefinanšu uzņēmumu kreditēšanā, kā arī uzņēmumu maksāspējas uzlabošanās līdz ar ekonomikas izaugsmes atjaunošanos.

Gada pēdējā ceturkšņa laikā kopējais kavēto kredītu apmērs saruka par 306,5 miljoniem latu jeb par 8,7%, to īpatsvaram sasniedzot 24,5 % 2011.gada beigās (26,2% septembra beigās). Turpināja sarukt arī kredītu ar maksājumu kavējumu virs 90 dienām atlikums un to īpatsvars kredītportfelī saruka līdz 17,2% gada beigās. Banku izveidoto uzkrājumu nedrošajiem kredītiem atlikums gada laikā samazinājies par 104 miljoniem latu jeb par 6,4%.

Mājsaimniecību (rezidentu) kredītu kvalitāte stabilizējās, 2011.gada beigās kopējam kavēto kredītu apmēram kredītportfelī sarūkot līdz 29,3% un ilgāk par 90 dienām kavēto kredītu īpatsvaram sarūkot līdz 19,3%.

Korporatīvo klientu (rezidentu) kredītu kvalitāte uzrādīja izteiktākas uzlabošanās pazīmes, 2011.gada beigās kopējais kavēto kredītu īpatsvars korporatīvo klientu kredītportfelī saruka līdz 21,2% gada beigās, savukārt ilgāk par 90 dienām kavēto kredītu īpatsvars samazinājās līdz 15,3% gada beigās.

2011.gada beigās pārstrukturēto kredītu īpatsvars banku kredītportfelī sasniedza 17,5%, bet atgūšanas procesā esošo kredītu īpatsvars – 14,2%. Pārstrukturēto kredītu kategorijā kopš gada sākuma no jauna iekļauti kredīti 1,4 miljardu latu apmērā. Savukārt atgūšanas procesā esošo kredītu kategorijā 2011.gada laikā no jauna iekļauti kredīti 669 miljonu latu apmērā. Kredīti atgūšanas procesā veidojās no galvenokārt mājsaimniecībām (rezidentu) izsniegtajiem kredītiem, operācijām ar nekustamo īpašumu un nerezidentiem izsniegtajiem kredītiem.

2011.gada laikā banku sektorā norakstīti kredīti 312 miljonu latu apmērā (t.sk. rezidentu mājsaimniecības – 95 miljoni latu, rezidentu korporatīvie klienti – 196 miljoni latu, nerezidenti – 21 miljoni latu). Bankām tradicionāli attīrot bilances gada beigās, kredītu norakstīšanas aktivitātei ir tendence pieaugt gada pēdējā mēnesī.

4.ceturkšņa laikā bankas norakstījušas kredītus 113 miljonu latu apmērā, t.sk. decembrī – 68 miljonu latu apmērā.

4. Banku sektora veiktie nodokļu un citi maksājumi Latvijā

4.1. Noguldījumu garantiju fonds;

2010.gada laikā NGF noguldījumu piesaistītāju maksājumi bija 16 798,5 tūkst. latu apmērā. NGF investīciju ieņēmumi bija 7 983,9 tūkst. latu. Kopumā NGF tīrie finansiālie aktīvi pieauga par 24 772,6 tūkst. latu jeb 22,9%. 2010.gada beigās NGF tīrie finansiālie aktīvi bija 133 115 tūkst. latu.

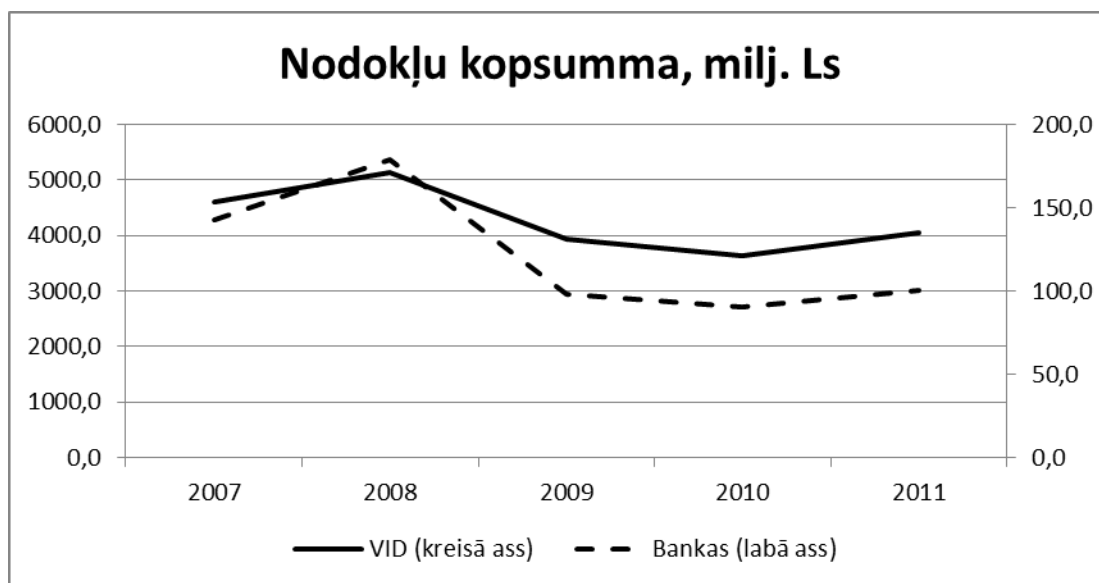
Jāpiebilst, ka ņemot vērā a/s „Latvijas Krājbanka” maksātspējas zudumu, fondā uzkrātie līdzekļi tika novirzīti garantēto noguldījumu kompensēšanai, kā rezultātā NGF ir parādsaistības pret Valsts Kasi 185,6 miljonu latu apmērā. Tā kā šobrīd nav informācijas, lai ticami izvērtētu NGF prasību pret LAS „Latvijas Krājbanka” par izmaksātajām garantētajām atlīdzībām tās noguldītājiem atgūstamību, par prasībām nav veidoti uzkrājumi NGF.

	Finansiālie aktīvi
Izpildes rezultāts 31.12.2008.	87 608 358
Pārskata perioda izpildes rezultāts	20 734 158
Izpildes rezultāts 31.12.2009.	108 342 516
Pārskata perioda izpildes rezultāts	24 772 564
Izpildes rezultāts 31.12.2010.	133 115 080
Pārskata perioda izpildes rezultāts	22 422 901
Izpildes rezultāts 31.12.2011.	155 537 981

4.2. Nodokļu maksājumi

Banku sektors ir tautsaimniecībai nozīmīgs ne tikai kā finanšu pakalpojumu nodrošinātājs, bet arī kā kvalificētu darba vietu radītājs un nodokļu maksātājs. Jāatzīmē banku sektora augstās biznesa morāles labvēlīgā ietekme uz kopējo uzņēmējdarbības vidi Latvijā.

Banku sektora kopējie maksājumi valsts budžetā 2008.gadā sasniedza maksimumu ar 179,2 miljoniem latu, 2010.gadā samazinoties līdz zemākajam punktam 90,5 miljonu latu apmērā.

Dati: Valsts ieņēmumu dienests

Banku sektora veiktie nodokļu maksājumi budžetā samazinājās par vienu procenta punktu (no 3,5% no VID administrētajiem nodokļu ieņēmumiem 2008.gadā līdz attiecīgi – 2,5% 2009.gadā), un kaut arī ir novērojams nodokļu maksājumu neliels skaitlisks palielinājums 2010. un 2011.gadā, ekonomiskās izaugsmes kontekstā īpatsvars kopējos nodokļu ieņēmumos saglabājies 2,5% apmērā no VID administrēto nodokļu ieņēmumiem.

Lielāko daļu no banku sektora veiktajiem nodokļu maksājumiem veido darbaspēka nodokļi – IIN un VSAOI. Atalgojums banku sektorā strādājošajiem ir lielāks nekā tautsaimniecībā vidēji – 2011.gada pēdējā ceturksnī strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa finanšu un apdrošināšanas sektorā bija 989 lati, salīdzinot ar 475 latiem mēneša vidējo bruto samaksu tautsaimniecībā.

Banku sektora budžetā veiktie maksājumi, milj. Ls⁶

	2007	2008	2009	2010	2011
IIN	31,1	37,8	28,4	36,4	33,5
UIN	64,6	82,1	7,7	0,8	7,2
VSAOI	38,4	48,9	47,8	42,3	45,7
PVN	4,3	5,5	7,7	4,8	5,9
Citi maksājumi	4,5	4,9	6,4	6,1	8,1
Kopā:	142,9	179,3	97,9	90,5	100,4

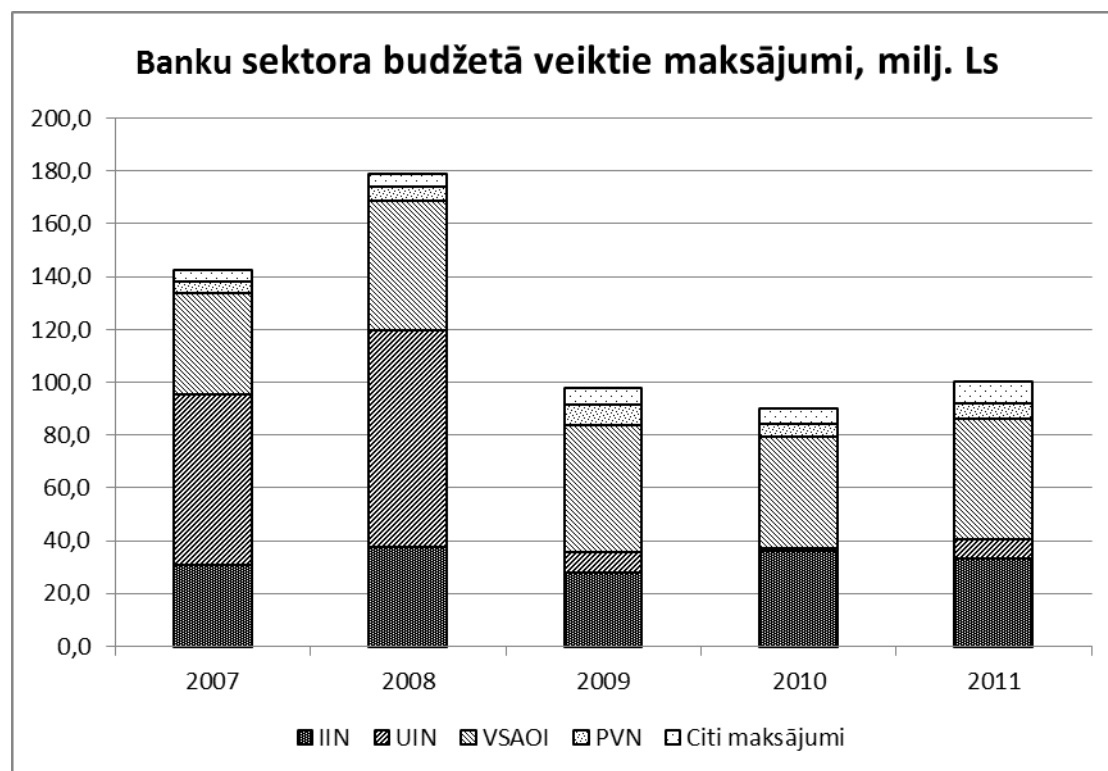
Dati: Valsts ieņēmumu dienests

UIN maksājumu apjoms samazinājies no 82,1 miljoniem latu 2008.gadā līdz 0,8 miljoniem latu 2010.gadā. 2011.gadā novērojama situācijas uzlabošanās, UIN maksājumam sasniedzot 7,2 miljonus latu. Jāsecina, ka PVN maksājumi banku sektoram tradicionāli ir nelieli, jo finanšu pakalpojumi netiek aplikti ar PVN.

Saskaņā ar VID informāciju, banku sektora maksājumi budžetā 2009.gadā saruka par 81,3 miljoniem latu, jeb 45%, salīdzinot ar 2008.gadu. Salīdzinājumam, valsts pamatbudžeta ieņēmumi 2009.gadā samazinājās par 1,2 miljardiem latu jeb 23,4%, salīdzinot ar 2008.gadu. Banku sektorā bija novērojams straujāks darbības samazinājums, salīdzinot ar kopējām ekonomikas attīstības tendencēm.

⁶ Izņemot Nekustamā īpašuma nodokļa maksājumus

Finanšu stabilitātes nodevas maksājumi par 2011.gada taksācijas periodu 2,4 miljonu latu apmērā veido 2,3% no banku sektora maksājumiem.

Dati: Valsts ieņēmumu dienests

Banku sektora aprēķinātie nodokļu maksājumi tiek veikti savlaicīgi un pilnā apmērā. Pēc stāvokļa uz 2011.gada beigām tikai divām kredītiestādēm bija nodokļu parādi par iedzīvotāju ienākuma nodokli un vienai par pievienotās vērtības nodokli, kavējumiem nepārsniedzot dažas dienas.

Banku sektors sedz arī FKTK uzturēšanas izmaksas – 2011.gadā ieņēmumi uzturēšanas izmaksu segšanai bija 4 118 tūkstoši latu, 2012.gadā paredzams neliels palielinājums līdz 4 178 tūkstošiem latu.

5. Ekonomiskais izvērtējums – ietekme uz kapitāla pieejamību

5.1. ārējo risku izvērtējums

Ekonomikas izaugsmei būtisks priekšnosacījums ir finanšu resursu pieejamība, lai nodrošinātu pietiekamu finansējumu uzņēmumiem un saimnieciskās darbības veicējiem investīcijām pamatlīdzekļos vai apgrozāmajiem līdzekļiem pievienotās vērtības radīšanai tautsaimniecībā. Pieejamību nosaka attiecība starp piedāvājumu un pieprasījumu raksturojošiem rādītājiem, galvenokārt tirgū esošo finanšu resursu daudzums (rezidentu un nerezidentu noguldījumi, aizdevumi) un uzņēmējdarbības, saimnieciskās darbības potenciāls un makroekonomikas attīstības prognozes. Šo faktoru mijiedarbībā veidojas finanšu resursu cena – procentu likmes.

Eiropas Centrālās bankas (turpmāk – ECB) lēmuma pieņemšanu par eiro bāzes likmes paaugstināšanu aprūtinā atšķirības valstu reģionālajā un nozaru attīstībā. Būtiski paaugstinoties inflācijas riskam ES ekonomiskās izaugsmes centros, iespējams, ka ECB paaugstinās eiro bāzes likmes, neskatoties uz stagnāciju perifērijā.

2010.gada beigās un 2011. gada 1.pusgadā, ECB paaugstinot refinansēšanas likmi, novērojams EURIBOR pieaugums nedaudz palielināja aizņēmumu procentu likmes, taču 2011.gada nogalē, ECB atsākot refinansēšanas likmes samazināšanu, arī EURIBOR sāka kristies, tādējādi mazinot kredītu procentu maksājumu slogu.⁷ Ja ECB atsāks īstenot ierobežojošu monetāro politiku, EURIBOR pieaugs, tieši palielinot arī aptuveni 80% Latvijas kredītņēmēju kredītu apkalpošanas izdevumus.

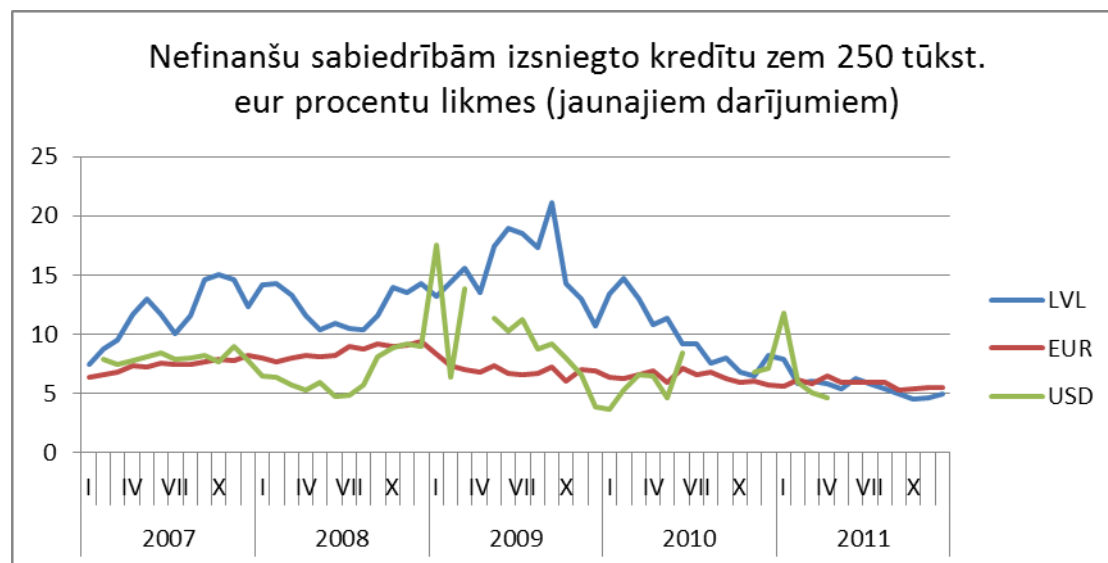
Jāņem vērā arī iespējamais finanšu resursu sadārdzinājums, kas var veidoties, ES valstīm lielā apjomā pārfinansējot valdības parādus un emitējot papildu parāda vērtspapīrus fiskālā budžeta mērķu sasniegšanai, kā arī bankām pārfinansējot lielu daļu savu parādu. Papildus ietekmi var radīt arī finanšu situācija Tuvajos Austrumos.

Turklāt jāņem vērā arī iespējamā ietekme no ES līmeņa pasākumiem finanšu stabilitātes stiprināšanai (piemēram, jaunās kapitāla pietiekamības prasības, finanšu stabilitātes nodevas ieviešana u.c.) turpmākajos gados radīs bankām papildu izdevumus, tādējādi, iespējams, sadārdzinot finanšu resursu cenu.

5.2. nefinanšu sabiedrībām;

Nefinanšu sabiedrībām novērojams saimnieciskās darbības aktivitātes pieaugums, kas sagaidāmi turpināsies arī nākamajos taksācijas periodos, tādējādi palielinot pieprasījumu pēc finanšu ne susuriem. Nefinanšu sabiedrību maksātspēju ietekmē nodokļu, izejvielu un naftas produktu cenu pieaugums. Patēriņa preču un izejvielu cenu pieauguma gadījumā iespējams eiro bāzes likmju palielinājums, kas atstās ietekmi uz finanšu resursu pieejamību gan nefinanšu sabiedrībām, gan mājāsaimniecībām. Jāņem vērā arī virkne ārējo risku, kas potenciāli varētu samazināt Latvijas eksporta partnervalstu ekonomisko izaugsmi un tādējādi mazināt pieprasījumu pēc Latvijas eksporta precēm, mazinot arī tautsaimniecības izaugsmes noturīgumu.

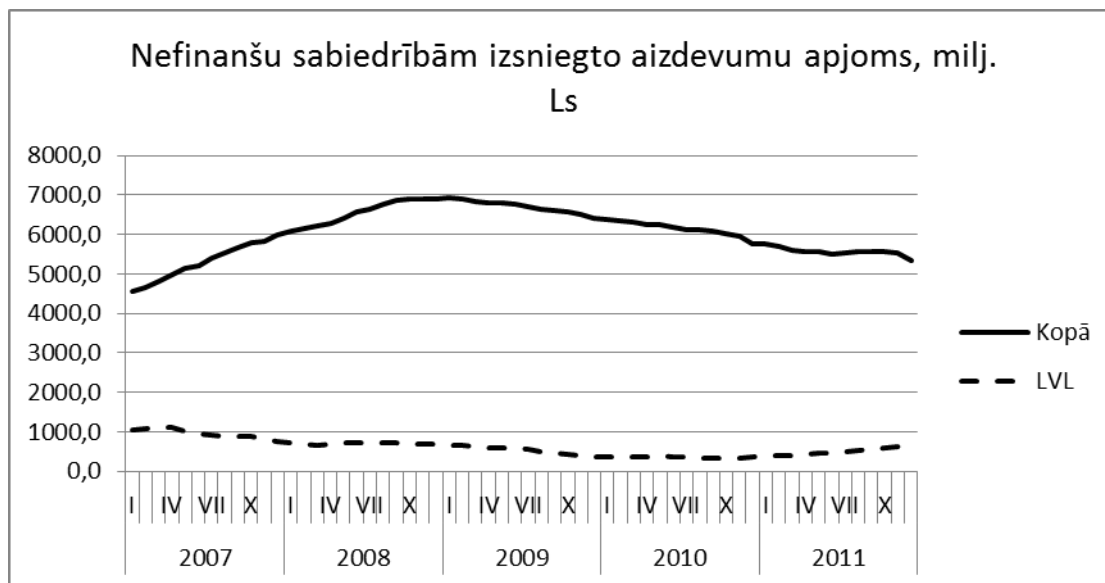
Pateicoties Eiropas Centrālās Bankas iniciatīvai nodrošināt finanšu resursu pieejamību pēckrīzes periodā ekonomikas atveseļošanai, eiro aizdevumu procentu likme saglabājusies vienmērīgi zema, minimāli reaģējot uz svārstībām finanšu tirgos. Nefinanšu sabiedrībām pieejamā finanšu resursu cena latos 2011.gadā bija zemāka nekā pirmskrīzes periodā, novērojams arī neliels procentu likmes eiro samazinājums, kamēr aizdevumu procentu likme ASV dolāros turpina ievērojami svārstīties.

⁷ Latvijas Banka, 2012.gads „Finanšu stabilitātes pārskats 2011”, Rīga

Dati: Latvijas Banka

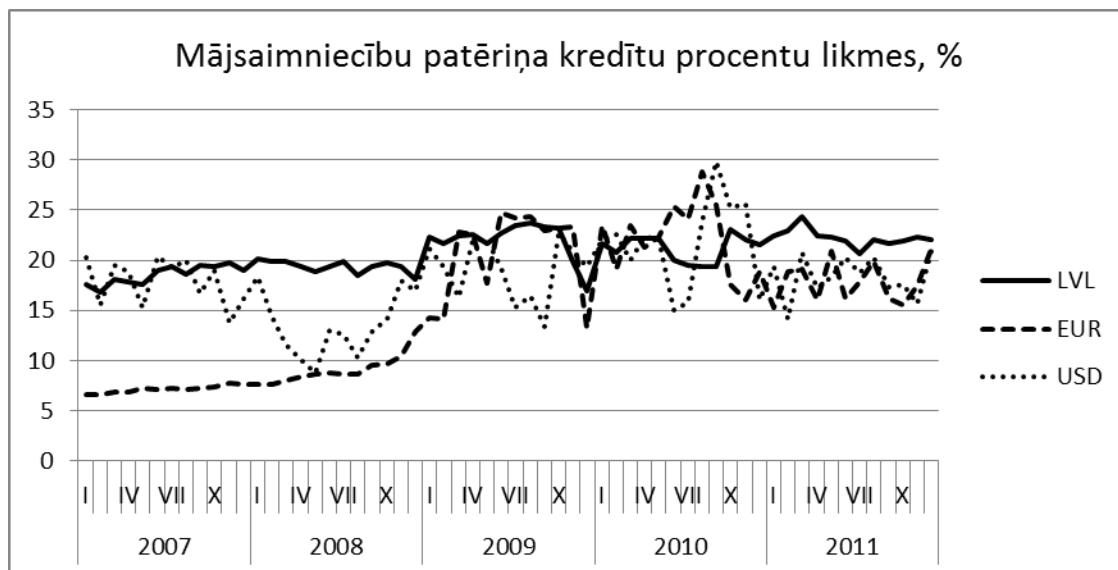
Nefinanšu sabiedrībām izsniegto aizdevumu apjoms 2011.gada beigās turpina samazināties un ir noslīdējis 2007.gada vasaras līmenī, sasniedzot kopējo summu 5,4 miljardi latu. Ņemot vērā, ka aizdevumu procentu likme latos kopš 2011.gada sākuma ir nedaudz zemāka nekā eiro vai ASV dolāros, novērojams izsniegto aizdevumu latos pieaugums par 50%, 2011.gada beigās sasniedzot kopējo summu 608,8 miljoni latu. Vienlaicīgi jāatzīmē, ka aizņēmumi latos vēl aizvien veido salīdzinoši nelielu daļu no kopējā kredītu portfeļa – tikai 11,4%, taču kopš 2011.gada sākuma novērojams pieaugums par 4,3 procentu punktiem.

5.3. mājsaimniecībām;

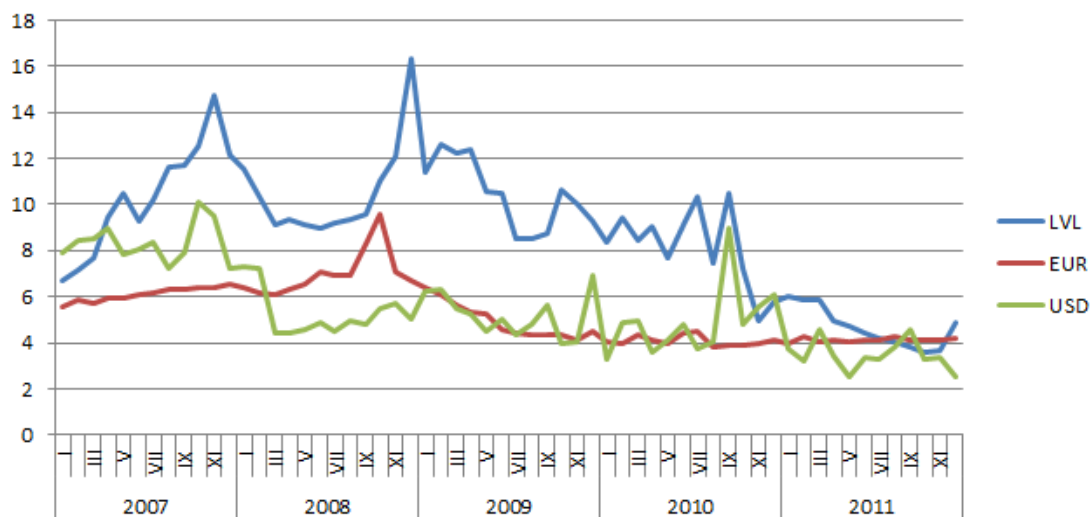
Finanšu resursu pieejamība mājsaimniecībām caur pieprasījuma palielinājumu var sekmēt ekonomikas izaugsmi, taču, ņemot vērā augsto importa preču īpatsvaru patēriņa grozā, vienlaicīgi jāvērtē arī iespējamā negatīvā ietekme uz ārējās tirdzniecības bilanci, kā arī patēriņa cenu pieaugumu. Finanšu resursu pieejamību mājsaimniecībām lielā mērā nosaka to maksātspēja, ko vēl joprojām ierobežo situācija darba tirgū – augstais bezdarba līmenis un minimāli pieaugoša reālā neto darba samaksa. Ņemot vērā pozitīvo tendenci 2011.gada beigās un valdības priekšlikumu samazināt darbaspēka nodokļu slogu, nākamajos gados iespējams reālās neto darba algas pieaugums, tādējādi stiprinot mājsaimniecību maksātspēju un kredītu pieejamību. Taču, līdzīgi kā nefinanšu institūcijām, jāpatur prātā risks, ka mājsaimniecību maksātspēju mazina arī cenu, t.sk. pasaules pārtikas un energoresursu cenu un administratīvi regulējamo cenu, pieaugums.

Saskaņā ar Latvijas Bankas apkopoto informāciju par procentu likmju izmaiņām, mājsaimniecību patēriņa kredītu efektīvā gada izmaksu procentu likmes ekonomiskās krīzes rezultātā ir piedzīvojušas ievērojamas svārstības.

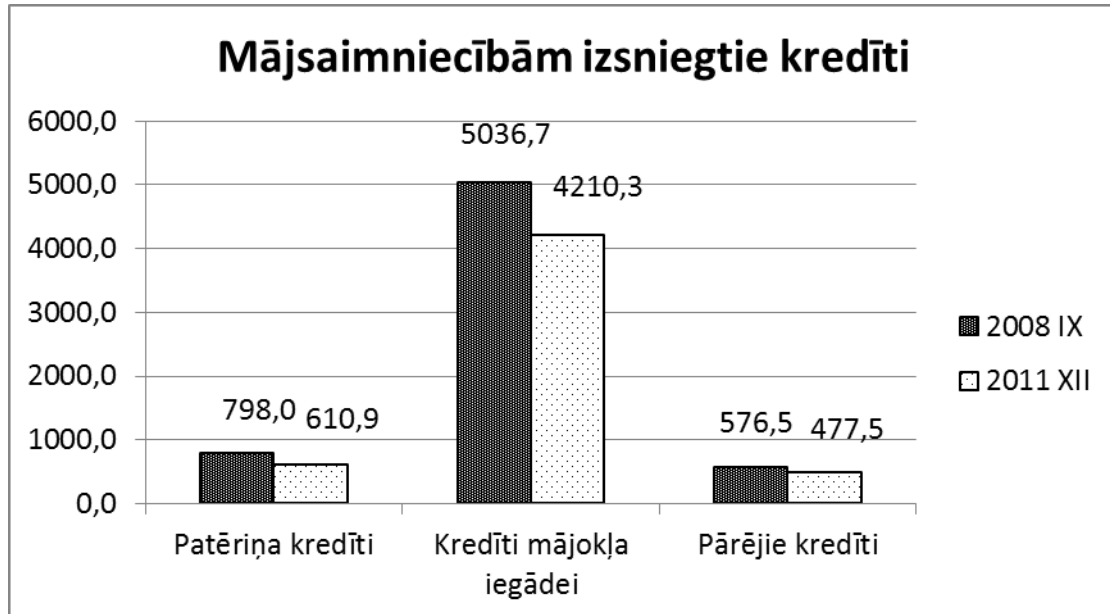

Kopš krīzes sākuma 2008.gada septembrī mājsaimniecību patēriņa kredītēšanas apjomi ir samazinājušies par 188,9 miljoniem latu jeb 24% salīdzinot ar 2011.gada beigām kad mājsaimniecību patēriņam bija izsniegti kredīti 610,9 miljonu latu apmērā. Visstraujākais kritums par 147,5 miljoniem latu jeb 59% bija novērojams patēriņa kredītiem ar atmaksas termiņu no viena līdz pieciem gadiem, savukārt patēriņa kredītu grupā ar atmaksas termiņu virs pieciem gadiem novērojams palielinājums par 15% jeb 43,1 miljoniem latu.

**Kredīti mājsaimniecībām mājokļa iegādei,
efektīvā gada izmaksu procentu likme**

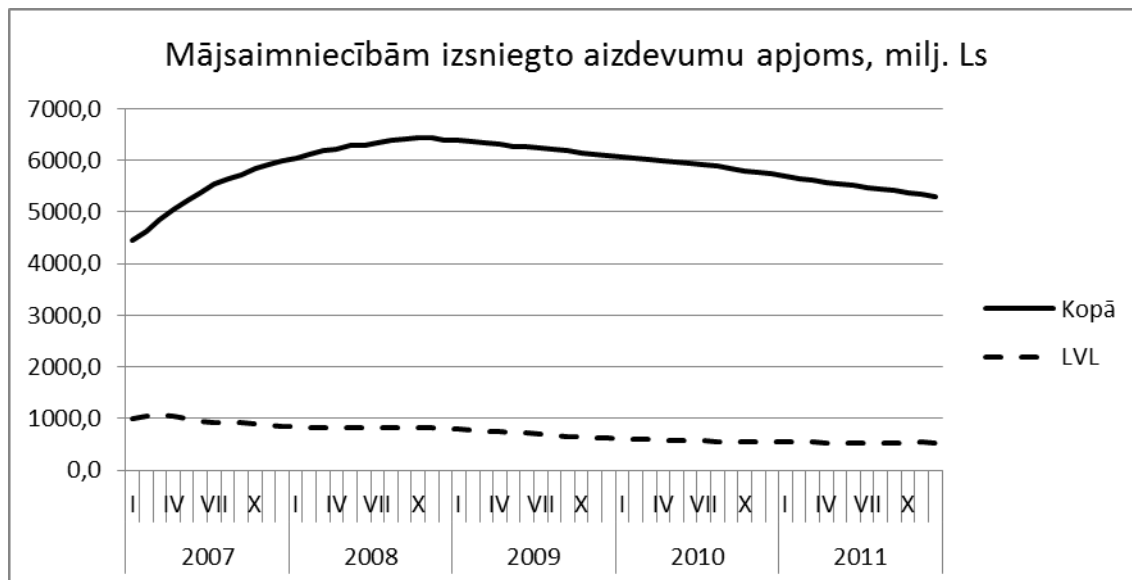

Jāatzīmē arī procentu likmju ievērojamās atšķirības, ņemot vērā patēriņa mērķi – finanšu resursu, kas nodrošināti ar nekustamā īpašuma ķīlu, cena ir trīs līdz četras reizes zemāka nekā patēriņa kredītiem.

Dati: Latvijas Banka

Mājsaimniecībām izsniegtie kredīti nekustamā īpašuma iegādei kopš 2008.gada septembra samazinājušies par 855,7 miljoniem latu jeb 17%, salīdzinot ar 2011.gada beigām. Visstraujākais samazinājums novērojams kredītu grupā ar atmaksas termiņu no viena līdz pieciem gadiem par 171,1 miljonu latu jeb 45%, kas varētu norādīt uz tirgus jūtīgumu un neskaidrību par attīstības prognozēm vidējā termiņā.

Dati: Latvijas Banka

Jāatzīmē, ka kopējais mājsaimniecībām izsniegto kredītu portfelis ir samazinājies par 1,1 miljardiem latu, skaitliski vislielākais samazinājums novērojams kredītu grupā mājokļa iegādei, taču procentuāli visvairāk samazinājies patēriņa kredītu īpatsvars 2011.gada beigās sasniedzot 11,5% kopējā kredītu portfelī.

Jāsecina, ka mājsaimniecību patēriņa kredīta likme aizdevumiem latos saglabājusies vienmērīgi augsta, krīzes ietekmē piedzīvojot minimālas svārstības salīdzinājumā ar eiro un ASV dolāru. 2007.gada sākumā patēriņa kredīta likme latos bija 17,6%, un, pakāpeniski pieaugot, 2011.gada beigās sasniedza 21,4%.

2011.gadā vērojama aizdevuma procentu likmju tuvināšanās, lata procentu likmei tikai nedaudz pārsniedzot finanšu resursu cenu eiro vai dolāros. Novērojama arī aizdevuma likmju svārstību samazināšanās, kas varētu liecināt par finanšu tirgu stabilizēšanos. Vienlaicīgi jāatzīmē, ka atšķirībā no nefinanšu sabiedrībām mājsaimniecībām izsniegto kredītu procenta likmes latos vēl aizvien pārsniedz eiro un ASV dolāra likmes. Izsniegto kredītu apjoms turpina samazināties – 2007.gada beigās no 851,5 miljoniem latu līdz 529,3 miljoniem latu 2011.gada beigās, kas ir samazinājums no 14,2% līdz 9,8% no kopējā mājsaimniecību aizdevumu portfeļa.

5.4. Noguldījumi

Pievienojoties Eiropas Savienības brīva kapitāla kustības telpai, saskaņā ar Latvijas Bankas datiem Latvijā strauji palielinājās noguldījumu apjoms. Kopš 2007.gada sākuma noguldījumu summa no 13,4 miljardiem latu turpināja palielināties, augstāko punktu sasniedzot īsi pirms krīzes sākuma 2008.gada septembrī, noguldījumiem sasniedzot 18,8 miljardus latu. Līdz 2011.gada beigām noguldījumu apjoms pakāpeniski samazinājās līdz 15,5 miljardiem latu, kas ir aptuveni 2007.gada vasaras sākuma līmenī. Jāsecina, ka kapitāla ieplūdes tempi Latvijā bija ievērojami straujāki nekā aizplūdes.

Analizējot noguldījumu struktūru, jāsecina, ka lielāko daļu no noguldījumiem Latvijā veido nerezidentu noguldījumi, kas 2007.gada beigās veidoja 70% no kopējā noguldījumu apjoma. Līdz 2011.gada beigām to īpatsvars kopējā noguldījumu struktūrā samazinājās līdz 9,6 miljardiem latu, jeb par 8 procentu punktiem.

Nerezidentu noguldījumu struktūrā 2011.gada beigās aizvien lielāku nozīmi ieņem nefinanšu institūcijas, to noguldījumiem kopš 2007.gada beigām pieaugot par 0,4 miljardiem latu īpatsvars nerezidentu noguldījumu struktūrā palielinājās par 14,9 procentu punktiem, galvenokārt pateicoties nerezidentu kredītiestāžu noguldījumu samazinājumam par 3,2 miljardiem latu. 2011.gada beigās nerezidentu noguldījumus Latvijā veidoja 48,8% finanšu institūcijas un 51,2% nefinanšu institūcijas.

Salīdzinot ar 2011.gada beigām vērojams nerezidentu un mājsaimniecību noguldījumu samazinājums par 3 miljardiem latu, taču, ņemot vērā valdības un citu privāto noguldījumu apjoma pieaugumu, kopējais noguldījumu apjoms Latvijā samazinājās par 2,4 miljardiem latu, sasniedzot 15,5 miljardus latu.

6. FSN ieviešanas prakse

Pieņemot lēmumu par FSN ieviešanu, tika plānoti papildus ieņēmumi budžetā 3 018 tūkstošu latu apmērā 2011.gadam un 4 024 tūkstoši latu 2012. un 2013.gadam.

Saskaņā ar FKTK datiem, Finanšu stabilitātes nodevas ieņēmumi valsts budžetā par 2011.gadu bija 3 172 tūkstoši latu, kas ir koriģētais nodevas apmērs, ieskaitot korekcijas par bankām (Krājbanka un Rigensis), kuru darbība 2011.gadā bija nepilnu taksācijas periodu, par 2011.gadu 2 384 tūkstošu latu apmērā un nodevas pārmaksu nākamajiem taksācijas periodiem.

FKTK apkopotās deklarācijas par 2011.gadu liecina, ka, salīdzinot ar FSN avansa aprēķinu 2011.gadam, kas tika balstīts uz 2010.gada pārskata datiem, nodevas objekts 2011.gadā faktiski ir samazinājies par 2 198 miljoniem latu un 2011.gada taksācijas perioda beigās sasniedza 6 627 miljonus latu.

Salīdzinot faktisko FSN apmēru par 2011.gada taksācijas periodu un uz avansa aprēķina pamata veikto iemaksu summu, konstatēta 781.7 tūkst. latu pārmaksa, kas tiks novirzīta nākamajam taksācijas periodam avansa maksājumu segšanai.

Kopējais banku sektora FSN maksājums par 2012.gada taksācijas periodu būtu 4 772 tūkstoši latu, taču, ņemot vērā, ka par 2011. gadu avansa maksājumos ir konstatētas pārmaksas un ka trīs nodevas maksātāji neveiks maksājumus, jo to avansa maksājums par 2011.gadu pārsniedz 2012. gadā veicamo FSN avansa maksājumu, plānotie FSN ieņēmumi par 2012.gada taksācijas periodu ir 3 962 tūkstoši latu.

7. Finanšu stabilitātes fonda izveides lietderības izvērtējums

Šobrīd ieņēmumi no finanšu stabilitātes nodevas tiek novirzīti kopējos budžeta ieņēmumos. Diskutējot par finanšu stabilitātes nodevas ietekmi, ir izskanējis priekšlikums nodalīt un uzkrāt ieņēmumus Finanšu stabilitātes fondā. Finanšu stabilitātes fonda mērķis būtu uzkrāt līdzekļus, lai nepieciešamības gadījumā kompensētu nākotnē iespējamās finanšu sektora krīzes radītas sekas.

Finanšu stabilitātes nodeva Latvijā tika veidota, analizējot citu valstu, tai skaitā Zviedrijas, pieredzi un pielāgojot identificētos risinājumus Latvijas situācijai. Zviedrija ir izvēlējusies izveidot Finanšu stabilitātes fondu, ar mērķi pārskatāmā periodā sasniegt uzkrājumu 2,5% apmērā no IKP, kas ir aptuvenās tiešās izmaksas ekonomikai finanšu krīzes seku novēršanai. Pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem, 2011.gadā IKP Latvijā bija 14,2 miljardi latu. Pie esošās nodevas likmes, gadā uzkrājot aptuveni 0,032% no IKP (atbilstoši 4,6 milj. latu 2012.gadā), lai fondā uzkrātu rezervi 2,5% apmērā no IKP, būtu nepieciešami 77 gadi. Nosacīta biznesa cikla laikā - 10 gadu periodā varētu uzkrāt 0,32% no IKP, kas nebūtu pietiekams atbalsts iespējamās nākotnes krīzes seku izmaksu segšanai.

Reaģējot uz SVF priekšlikumu izveidot finanšu stabilitātes fondu, Lielbritānija ir norādījusi, ka apdrošinot riskantākos darījumus, ar tiem saistītie riski tiktu dalīti starp darījuma veicējiem un Finanšu stabilitātes fondu, tādējādi mazinot uz banku sektoru attiecināmo riska daļu un iniciatīvu ierobežot šādus darījumus.

Ņemot vērā ziņojumā izvērtētos argumentus gan par, gan pret Finanšu stabilitātes fonda izveidi, kā arī to, ka vēl nav skaidrs Eiropas Savienības ietvars attiecībā uz finanšu krīžu risināšanu, šo jautājumu ir nepieciešams atkārtoti izskatīt pēc 2-3 gadiem.

8. Kopsavilkums un priekšlikumi turpmākai rīcībai

1. Informatīvajā ziņojumā ir aplūkotas Finanšu stabilitātes nodevas piemērošanas gaita, analizētas izmaksas krīzes seku segšanai, finanšu sektora darbības rezultāti, banku sektora veiktie nodokļu un citi maksājumi, finanšu resursu pieejamība tautsaimniecības finansēšanai, kā arī izvērtēta iespēja izveidot Finanšu stabilitātes fondu.
2. Finanšu stabilitātes nodeva tiek piemērota no 2011.gada taksācijas periodā, un sākot ar 2012.gadu ir dubultota nodevas likme. Pastāvošais regulējums ir analizēts no divu galveno aspektu viedokļa, sniegtā atbalsta izmaksu apjoma atgūšana un nākotnē iespējamās krīzes ietekmes mazināšana. Kopš 2008.gada novembra banku sektors ir saņēmis ievērojamu atbalstu no valsts stabilitātes nodrošināšanai. Arī citur pasaulē valdības ir realizējušas dažādus pasākumus finanšu stabilitātes nodrošināšanai un ilgtermiņā – nākotnes krīzes seku mazināšanai.
3. Ziņojumā apskatīti banku sektora darbības rezultāti. Banku sektorā 2011.gadā ir novērojama darbības rezultātu uzlabošanās, no jauna uzrādot peļņu un pakāpeniski notiek kredītportfeļa struktūras uzlabošanās. Kreditēšanas apjomu

Latvijā šobrīd nosaka galvenokārt pieprasījums pēc finanšu resursiem un piedāvātā nodrošinājuma kvalitāte. Kopš 2010.gada sākuma no jauna izsniegto kredītu procentu likmēs vērojams kritums. Tādējādi jāsecina, ka nozīmīgāku ietekmi uz finanšu resursu tirgus attīstību Latvijā rada procesi Eiropas savienībā un pasaules finanšu tirgos, finanšu stabilitātes nodevai minimāli ietekmējot finanšu resursu pieejamību tirgū.

4. Banku sektora veiktie nodokļu maksājumi 2009.-2011.g.ir samazinājušies salīdzinājumā ar pirmskrīzes periodu, šobrīd pamatā tos veido darbaspēka nodokļi. PVN maksājumi ir mazākā apmērā, jo finanšu pakalpojumi netiek aplikti ar PVN. Savukārt, iepriekšējo periodu zaudējumi samazina UIN maksājumus.
5. Esošā kārtība paredz finanšu stabilitātes nodevas ieņēmumu novirzīšanu valsts pamatbudžetā. Analizējot nodevas uzkrājumu apjomu un atsevišķa fonda izveidošanas lietderību, jāsecina, ka uzkrājumi atsevišķā finanšu stabilitātes fondā pārskatāmā laika periodā nebūtu pietiekami, lai reaģētu uz iespējamu nākotnes finanšu krīzi.
6. Ņemot vērā ziņojumā izvērtētos argumentus Finanšu stabilitātes fonda izveides lietderīgumam (Eiropas Komisijas noguldījumu garantiju sistēmu direktīvas projekts, priekšlikums par vienotu Eiropas līmeņa regulējumu kredītiestāžu un ieguldījumu sabiedrību atvērto un finanšu krīžu risināšanas ietvaru, riska dalīšana starp kredītiestādēm un fondu, nepārskatāmais periods, lai fondā izveidotu krīzes izmaksām proporcionālu uzkrājumu, kā arī administrēšanas izmaksu pieaugums) – izsakām priekšlikumu šobrīd saglabāt esošo kārtību, ieņēmumus no finanšu stabilitātes nodevas ieskaitot valsts pamatbudžeta kopējos ieņēmumos.